

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ
ИҚТИСОДИЁТ ФАКУЛЬТЕТИ
МАКРОИҚТИСОДИЁТ КАФЕДРАСИ

**“ЎЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЁТИНИНГ БАРҚАРОР
РИВОЖЛАНИШИ: ОМИЛЛАР, НАТИЖАЛАР ВА
ИСТИҚБОЛЛАР”**

**мавзусидаги Республика илмий-амалий
анжумани**

ИЛМИЙ МАҚОЛАЛАР ТЎПЛАМИ

2018 йил 30 октябрь

ТОШКЕНТ-2018

бир ишчидан олинадиган 3 минг пул 500 кишидан кунлик 1,5 миллион сўм миқдорда, бир ойда 45 миллион даромадни келтириб чиқаради. Агар бу ишлар давлат билан шерикчиликда амалга оширилса, тадбиркор учун фойда ва хавсизлик даражаси юқори бўлади.

Бу оддий рақамлар холос, муҳими оз бўлсада аҳолимизнинг ҳаётида ижобий ўзгаришларни юзага келтириш, ишлаш шароитларини енгиллаштириш ва уларнинг меҳнат ҳуқуқларини ҳимоя қилишдир. Биз бугун ҳар томонлама ривожланган жамият қуришни ўз олдимизга мақсад қилган эканмиз ҳар бир кичик элементларга ҳам катта эътибор қаратишимиз керак. Жаҳон ҳамжаимиятида мамлакатимизга бўлган эътибор кучайиб бораётган экан, биз ҳар бир жабҳада ўзимизнинг ижобий томонларимизни кўрсата олишимиз керак. Биз камчиликларни яшириб эмас, у камчиликларни бартараф этиб кўрсатишимиз лозим.

А.А.Азларова

“Банк иши” кафедраси доценти и.ф.н.

БАРҚАРОР ИҚТИСОДИЙ ЎСИШНИ ТАЪМИНЛАШДА ИННОВАЦИОН БАНК МАҲСУЛОТЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ

Мамлакатимиз банк-молия тизимининг барқарор ривожланаётгани, миқозларга таклиф этилаётган хизматлар сифати ва кўламининг ортиши ҳамда тижорат банклари томонидан миқозларга хизмат кўрсатиш маданияти юксалаётгани натижасида аҳоли ва хўжалик юритувчи субъектларнинг банк тизимига бўлган ишончи тобора мустаҳкамланмоқда.

Президентимиз ташаббуси билан қабул қилинган “Банк хизматлари оммабоплигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори¹³⁶ асосида яратилаётган кенг имкониятлар самараси бўлиб, мамлакатимиз иқтисодиётининг барқарор ўсишини таъминлашга хизмат қилмоқда.

Инновацион банк маҳсулоти – бу тижорат банклари томонидан таклиф этилаётган илгари яратилмаган, замонавий техник-технологик янгиликларни қўллаган ҳолатда ишлаб чиқилган махсус янги банк маҳсулотларидир. Инновацион банк хизмати эса ушбу тижорат банкида аввал кўрсатилмаган, бугунги кун талабидан келиб чиққан ҳолда махсус шартларни ва имтиёзларни ўзида қамраб олган, кўпроқ ахборот технологияларининг кенг имкониятларидан фойдаланилган ҳолатда яратилган хизмат турларидир. Юқоридаги таърифлардан келиб чиққан ҳолда тижорат банкларининг инновацион фаолияти бу инновацион маҳсулотлар ва инновацион хизматларни амалиётга татбиқ этган ҳолда юритилаётган фаолият саналади.

Бугунги кунда иқтисодиёт ва банк тизимининг ривожланганлик даражасига қараб давлатларда банк фаолиятидаги инновацион маҳсулотлар турли мамлакатларда турлича ҳисобланади. Масалан, Европанинг баъзи давлатлари учун онлайн хизматларнинг биометрик пароль ва калитларига ўтиши инновацион янгилик сифатида қаралса, Африканинг айрим мамлакатлари учун

¹³⁶www.Lex.uz. Ўзбекистон республикаси Президентининг “Банк хизматлари оммабоплигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги № 3620 –сонли Қарори. 23.03.2018 й

пластик карточкаларнинг қўлланилиши инновацион маҳсулот сифатида қаралиши мумкин. Бундай ҳолатда мамлакатимизда яратилаётган инновацион банк маҳсулотларининг кўпчилик қисми ҳам баъзи давлатлар учун нисбатан янгилик, баъзилари учун эса ҳали қўлланилмаган воқелик сифатида кўрилиши табиий. Бироқ, айнан қандай кўринишда бўлса ҳам банклар фаолиятида инновацион маҳсулотларнинг кўпроқ жорий қилиниши ушбу соҳадаги ривожланиш даражасини белгилаб берувчи асосий кўрсаткич ҳисобланади. Шундай экан, тижорат банклари фаолиятидаги жорий қилинаётган инновацион маҳсулотлар ва хизматлар энг долзарб масаладир.

Ҳозирда республикаимизда тўлов тизимларини ривожлантириш борасидаги илғор хорижий тажриба таҳлили ахборот-коммуникация технологияларини кенг қўллаган ҳолда масофадан туриб банк хизматлари кўрсатишнинг кенгайтирилиши аҳолини банк хизматлари билан қамраб олиш даражасининг ошишига, тўловларни ўтказиш билан боғлиқ банк хизматларининг шаффофлиги ва самарадорлигининг ошишига хизмат қилишини кўрсатмоқда.

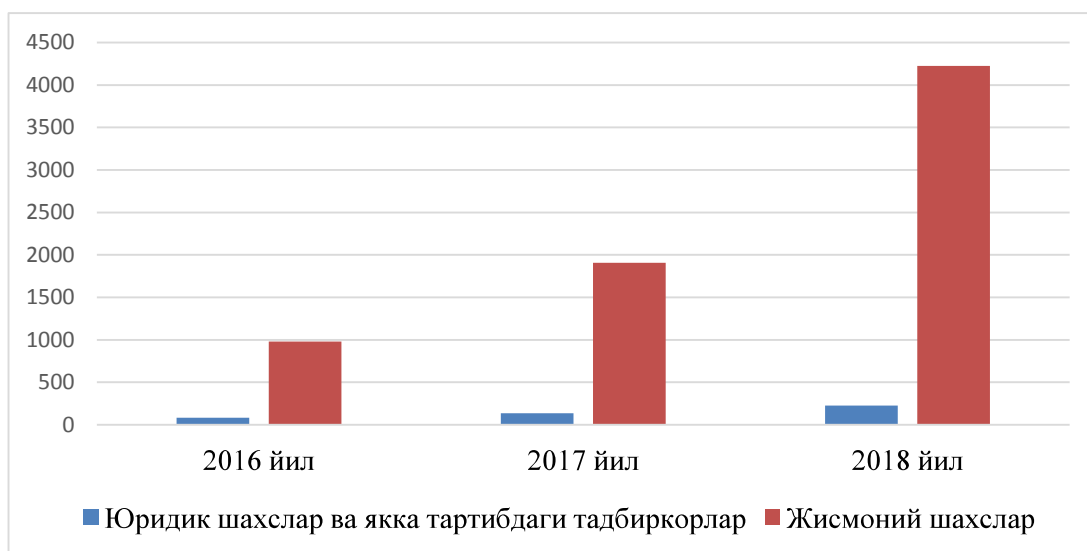
Бу борада мамлакатимизда фаолият юритаётган тижорат банклари томонидан банк ҳисобварақларини масофадан бошқариш тизимлари (банк-мижоз, интернет-банкнинг, мобиль-банкнинг, sms-банкнинг ва бошқалар)ни республика миқёсида кенг жорий қилишни жадаллаштириш бўйича ҳар йиллик мақсадли кўрсаткичлар режаси ишлаб чиқилиб, мазкур тизимлар босқичма-босқич ривожлантириб борилмоқда.

Ҳозирги кунда республикаимизда банк ҳисобварақларини масофадан бошқариш тизимларини кенг жорий қилишда айниқса мобиль телефонлар орқали тўловларни амалга ошириш тизимлари жадал ривожланмоқда.

Ушбу тизимлар орқали, асосан, мобиль операторлар, интернет провайдерлар хизматлари учун тўловлар, шунингдек, солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар, табиий газ, электр энергия, жарима ва бошқа коммунал тўловлар амалга оширилмоқда.

Шу билан бирга, юқорида айтиб ўтилган хизматларнинг барчаси эндиликда янада соддалаштирилиб, бугунги кунда масофадан туриб кредитни сўндириш, депозитларга пул маблағларини жойлаштириш ҳамда мобиль илова орқали чет эл валютасини конверсия қилиб “Visa” картага тушириш имконияти мавжуд.

Бунинг натижасида, 2018 йилнинг 1 январь ҳолатига банк ҳисобварақларини масофадан бошқариш тизимларидан фойдаланувчилар сони 2017 йилнинг бошига нисбатан қарийб 2,2 баробарга ошиб, 4,5 млн. тага етган. Шундан банк пластик карточкалари ва банк депозит ҳисобварақлари бўйича банк ҳисобварақларини масофадан бошқариш тизимларидан фойдаланувчи жисмоний шахслар сони 4,2 млн.дан ортиқни, банк ҳисобварақларини масофадан бошқариш тизимларидан фойдаланувчи юридик шахслар ва якка тартибдаги тадбиркорлар сони 228 мингтани ташкил этганлигини кўришимиз мумкин.(1-расм).

1-расм. Ўзбекистон Республикасида банк ҳисобварақларига масофадан хизмат кўрсатиш тизимларидан фойдаланувчилар сони, мингда (1 январь ҳолатига¹³⁷)

Ҳозирги кунда барча тижорат банклари томонидан рақамли банкинг технологияларини, жумладан, мобиль-банкнинг хизматларини реал вақт режимида кўрсатиш тизимларини янада ривожлантириш, барча банкларнинг банк пластик карталарини тўлиқ қамраб олиш мақсадида жисмоний шахслар учун мобиль-илова тўлов дастурларини яратиш ва жорий қилиш бўйича режа-графиклар ишлаб чиқилган.

Шу билан бирга, мобиль-илова тўлов дастурлари имкониятларини янада кенгайтириш мақсадида Марказий банкнинг Клиринг тўлов тизими асосида банклардаги ҳисобварақларини бошқариш, банк пластик карта ҳисобварағидан банк пластик карта ҳисобварағига, депозит ҳисобварағидан депозит ҳисобварағига тўловларни амалга ошириш, онлайн кредитлар бериш (кредитларни сўндириш) ва тўловларни амалга ошириш, онлайн жамғармалар очиш, савдо ва хизмат кўрсатиш шохобчаларига онлайн тўловларни амалга ошириш имкониятини берувчи механизмлар жорий қилинган.

Юқоридаги янги меҳнзмларнинг ягона платформада жорий қилиниши, банк мижозлари – жисмоний шахсларга банкдаги ўз ҳисобварақларини ҳар куни 24/7 тамойили асосида бошқариш ҳамда пул маблағларини тасарруф этиш имкониятини яратади.

Бугунги кунда Марказий банкнинг ҳисоб-китоблар клиринг тизими орқали ТИФ Миллий банки, «Қишлоқ қурилиш банки», «Агробанк», «Hamkorbank», «Ипотека-банк», «Ўзсаноатқурилишбанк», «Ипак Йўли» АИТБ, «Туронбанк», «Туркистонбанк» мижозлари P2P-тўловларини ўтказиш имкониятига эга бўлиб, бу рўйхат мунтазам равишда кенгайиб бормоқда.

Нақд пулсиз ҳисоб-китобларни ривожлантириш борасида 2018 йилда банклар томонидан мобиль-илова тўлов дастурлари ёрдамида QR code ва NFC каби замонавий технологиялар асосида контактсиз тўловларни амалга ошириш ва қабул қилиш имкониятини яратиш кўзда тутилган. Ушбу имкониятлардан

¹³⁷ Ўзбекистон Республикаси Марказий банки расмий сайти маълумоти

Азларова Д. А. Ёғ-мой саноати персоналини бошқаришнинг инновацион хорижий тажрибалари.....	154
Сатторов М. Ш., Шодмонов Р.Ф. Мамлакатда расмий ва норасмий бандлик даражасидаги тафовудни камайтириш йўллари.....	158
Азларова А. А. Барқарор иқтисодий ўсишни таъминлашда инновацион банк маҳсулотларининг ривожланиши.....	161
Абдурахмонова М. М. Ўзбекистонда барқарор иқтисодий ўсишни таъминлашда тижорат банкларининг воситачилик фаолиятини такомиллаштириш.....	164
Назарова Р. Р., Шахназаров Т.М Анализ вступления Узбекистана во всемирную торговую организацию.....	167
Қосимов М. С. Наманган вилоят бюджетини юқори турувчи бюджет ажратмаларига қарамлигини босқичма-босқич қисқартириш йўналишлари.....	172
Суннатов М. Н., Неъматов Д.М. Мулкый ҳуқуқлар мажмуида интеллектуал мулк институтини ривожлантириш.....	176
Тоймухамедов И.Р., Мухторов М. Ўзбекистонда микромолиялаштириш тизимини такомиллаштириш масалалари.....	179
Абдуллаева М. К. Инновацияларни жорий этиш орқали ишлаб чиқариш харажатларини пасайтириш йўллари.....	182
Яхшиева М.Т., Рахмонов Б.Ш., Бурхонова Ш.Б. Миллий иқтисодиёт рақобатбардошлигини оширишнинг инновацион омиллари.....	186
Xujamkulov D. Y. O'zbekistonning barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashning investitsion omillari.....	189
Амонов Ш. Ўзбекистонда иқтисодиётни барқарор ривожлантиришда валютани тартибга солиш соҳасидаги ислохотлар.....	193
Алимов И.И., Нарзуллаева Д.Б. Ўзбекистонда макроиқтисодий барқарорликни таъминлашда тижорат банклари фаолиятида ипотека кредитининг ўзига хос хусусиятлари.....	197
Атаниязова М.Б. Ўзбекистонда макроиқтисодий барқарорликни таъминлашда тижорат банклари капиталлашув даражасини оширишнинг аҳамияти.....	200
Темиров А.А., Олимжонова Н.А. Управление кредитным риском кредитного портфеля.....	204
Mamanazarov A.A., Akramov B.F Iqtisodiyotga xorijiy sarmoyalarni jalb etishning nazariy jihatlarini.....	207
Холматов Б.А. Тижорат банки ресурслари ликвидлилиги самарадорлигини ошириш йўллари.....	210
Қаххоров А. Ж., Умаров Д. Ш. Инновацион иқтисодиётнинг ривожланишида тажрибаси.....	212
Рахмонов З.Я., Ташходжаев М.Ю. Сингапур иқтисодиётининг инновацион ривожланиш йўлига бир назар.....	214